

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

III. An Deus cognoscibilis sit à Beatis per speciem expressam clarè ipsum
repræsentantem sicuti est?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

suam perfectionem: sed visio Dei est maxima perfectio naturæ rationalis; ergo. Probat secundò Sotus, quia homo est naturaliter imago & similitudo Dei: sed imago & similitudo Dei non solum importat capacitatem videndi Deum, sed etiam naturalem inclinationem; quia simile naturaliter appetit suum simile: tum quia appetitus humanus in nulla re creata quiescit; ergo possibile est illum expleri; alioqui frustra nobis à natura esset ille inditus. Implicat autem, illum alio, quàm addeptione summi boni expleri, vt experientia constat. Ergo datur naturalis appetitus ad visionem Dei.

17. Sed contrà: tum quia, si esset in nobis naturalis appetitus ad visionem Dei, visio Dei esset nobis naturaliter debita; nec posset homini in pura natura constituto sine violentia denegari, si in ea viveret iuxta dictamen rationis. Tum quia repugnat, dari potentiam naturalem ad actum supernaturalem: sed visio Dei est actus supernaturalis: ergo. Maiorem probò, nam potentia specificatur ab actu: ergo implicat, potentiam per se primò ordinatam ad visionem supernaturalem, esse quoad entitatem naturalem. Confirmatur: ita se habet potentia ad actum, sicut actus ad obiectum: sed implicat actus naturalis per se primò ordinatus ad obiectum supernaturale; ergo & potentia naturalis per se primò ordinata ad actum supernaturalem. Tum, quia ex Aristotele 3. de anima cap. 5. & S. Thoma 2. contra Gentes cap. 60. omni potentia passiva naturali respondet aliqua activa naturalis, à qua possit in actum reduci; alioqui frustra foret talis potentia, quæ nunquam reduci posset in actum: ergo si datur potentia passiva naturalis ad beatitudinem supernaturalem, danda est etiam potentia activa naturalis, quæ illam reducere possit in actum. Nec sufficit, vt reduci possit in actum à potentia activa supernaturali Dei, nam potentia passiva respondere debet activa in eodem ordine. Vnde creatio animæ rationalis, etiam si ab alio, quàm à Deo fieri non possit, computatur inter opera naturalia, eò quòd exigitur à potentia passiva materiæ; vnde in ea producenda gerit se Deus vt causa naturalis. Tum demum, quia nunquam natura tribuit propensionem ad finem, quin etiam tribuat ad media, sed aduersarijs etiam fatentibus, natura non tribuit propensionem ad bona gratiæ, quibus beatitudinem consequimur: ergo neque ad ipsam beatitudinem. Maior constat inductione: omnis quippe potentia ad suum finem inclinat medijs dispositionibus: tum ratione, nam eiusdem ordinis sunt forma, & dispositio ad formam: ergo eadem est propensio ad finem & ad dispositionem.

18. Quare negandum est antecedens: Et ad probationem concedenda est Maior de actu commensurato subiecto; neganda verò de actu excedente subiectum, qualis est visio gloriosa, ad quam creatura rationalis solum

habet capacitatem obedientialem: & hanc tantum probat testimonium Augustini. Ad Confirmationem S. Thomæ respondet Caietanus, intelligendum esse de desiderio creaturæ rationalis, ordinatæ iam ad finem supernaturalem: posita enim revelatione finis supernaturalis naturale est creaturæ desiderare illam actu elicitò saltem inefficaci.

19. Ex his patet ad argumentum Durandi. Ad primum verò Soti, nego Minorem: imago enim & similitudo, quæ est inter hominem & Deum, non est vniuoca & perfecta, sed analogica & imperfecta, proinde naturalem appetitum videndi imaginatum fundare non potest. Ad secundum concedo, quòd appetitus humanus expleri non possit, nisi addeptione summi boni, vel per cognitionem abstractiuam, vt in pura natura, vel per cognitionem intuitiuam, vt in natura eliquata.

20. Ad quartum Arrubalis, nego assumptum: & ad probationem nego euidens esse, Deum in seipso visibilem contineri intra adæquatum obiectum intellectus creati; vel ad illum diuinam virtute eleuari posse: quia, cum sit contra naturalem modum operandi potentiæ vitalis, nequit hoc naturaliter demonstrari, sed solà fide teneri.

SECTIO III.

An Deus cognoscibilis sit à beatis per speciem expressam clarè ipsum representantem sicuti est?

21. **D**Vplex distinguitur species intelligibilis, altera impressa virtualiter tantum representans obiectum, à quo imprimitur, effectiuè concurrens cum potentia cognoscitiua ad actualem representationem obiecti: altera expressa, seu expressiva obiecti, actu & formaliter illud representans potentia cognoscenti. Vtraque controuertitur, an sit possibilis, quæ diuinam essentiam in seipso representet, sicuti est in se. Quoniam verò impressa essentialiter ordinatur ad expressam, vt causa ad effectum, & consequenter ex possibilitate, aut impossibilitate huius pendet possibilitas, aut impossibilitas illius, prius inuestiganda est natura & possibilitas, vel impossibilitas speciei expressæ, vt ex ea facilius cognoscatur natura & possibilitas, vel impossibilitas impressæ.

22. Prima sententia affirmat, possibilem esse speciem expressam clarè representantem diuinam essentiam, sicuti est. Est Bonaventuræ in 1. distinct. 3. 1. p. art. 1. quæst. 1. ad vltimum. Durandi dist. 27. quæst. 2. n. 26. Aureoli apud Capreolum in 4. dist. 49. q. 5. art. 2. Soti in 4. dist. 49. q. 2. art. 3. Torrez in 1. p. quæst. 27. art. 1. dub. 4. Molinæ q. 12.

art. 2.

Aristoteles.
S. Thomas.

Augustin.
S. Thomas.
Caietanus.

Durandus.
Sotus.

Arrubal.

Bonavent.

Durandus.
Aureolus.
Capreolus.
Sotus.
Torrez.
Molina.

Vasquez.
Suarez.
Granadus.
Arrubal.
S. Thomas.

Ferrariensis.

art. 2. dist. 1. Vasquez disp. 38. cap. 2. Suar. lib. 2. de Diuinis attributis cap. 11. Granadi tractatu 5. dist. 1. sect. 2. Arrubalis dist. 17. cap. 2. & omnium, qui vel admittunt verbum mentis in beatis, quod in doctrina S. Tho. problematicè defendunt Capreol. in 4. dist. 49. quæst. 5. artic. 3. ad primum. Aureoli & Ferrariensis. 1. contra Gentes cap. 53. §. quinta est; cum idem sit verbum mentis & species expressa, ut infra constabit: vel qui concedunt speciem impressam diuinæ essentiae. Nam etsi non omnes, qui concedunt expressam, concedant impressam, omnes tamen, qui impressam admittunt, admittunt & expressam; eò quod illa ad hanc essentialiter ordinetur.

23. Fundamentum sententiæ est, quia impossibile est, potentiam cognoscitiuam obiectum cognoscere, quin aliquam similitudinem de illo in seipsa formet: Ergo impossibile est beatum Deum videre, quin aliquam similitudinem de Deo in seipso formet. Datur igitur species expressa creata representans Deum; sicuti est. Vtraque consequentia constat. Antecedens probatur, quia impossibile est, ut potentia obiectum cognoscat, quin illud propriâ cognitione faciat sibi obiectiue præsens: nequit autem potentia facere sibi obiectum mediâ cognitione obiectiue præsens, quin cognitio ipsa sit expressa similitudo obiecti. Minor patet, quia nequit cognitio representare obiectum potentia, nisi illud contineat, aut realiter, aut intentionaliter; nequit autem cognitio creata continere Deum realiter, ergo saltem continere debet intentionaliter, quod est continere illum per aliquam imaginem & similitudinem.

1. Ioan. 3.

Augustinus.
Anselmus.

24. Confirmatur: tum ex Scriptura 1. Ioan. 3. vbi visio Dei appellatur similitudo: Similes, inquit, ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est. Tum ex Augustino 9 de Trinitate cap. 10. & 11. & libr. 15. cap. 16. & Anselmo in Monologio cap. 9. 29. & 31. vterque enim aperte docet, nullam rem posse nos intelligere, nisi intelligendo, aliquam illius similitudinem & imaginem intra nos ipsos formemus: quin ex ista similitudine, & imagine verbi creati colligunt imaginem verbi increati. Nam sicut verbum creatum nascitur ex memoria fecunda intelligentis, tanquam proles ex obiecto intelligibili, & potentia intellectiua: ita Verbum increatum gignitur ex memoria fecunda patris, ut perfectissima proles, & expressissima imago æterni parentis.

Henricus.

Durandus.
Richardus.
Bassolis.
Ioan. de Ripa.
Caietanus.
Bannez.

25. SECUNDA sententia negat possibilem esse speciem expressam repræsentantem diuinam essentiam, uti est in se, est Henrici in summa art. 33. q. 2. ad tertium, & quodlib. 4. q. 8. & 26. Durandi in 4. dist. 49. q. 2. Richard. in 3. distinct. 14. quæst. 1. art. 1. q. 3. Bassoli q. 1. art. 1. §. Dico igitur. Ioannis de Ripa apud Capreolum in 3. dist. 14. artic. 2. Caiet. in 1. p. q. 12. art. 2. §. Aduerte. & q. 27. art. 1. §. Ad tertium dub. Bannez in 1. p. q. 12.

art. 2. Zumel disp. 2. Gonzalez dist. 25. lect. 4. Nazarij controuersia 2. & fere omnium, qui negant, beatos formare Verbum in ipsa visione beatifica. Et procul dubio sententia est S. Doctoris 1. p. quæst. 12. art. 2. vbi negat, Deum per illam creatam similitudinem, aut speciem à beatis videri posse: Cuius rationes non solum militant contra speciem impressam, sed multo magis contra expressam, ut notauit Caietanus loco præcitato. Quoniam verò tota hæc controuersia de possibilitate speciei expressæ repræsentantis diuinam essentiam, pendet ex natura ipsa speciei expressæ, seu verbi mentalis, accuratius est nobis ipsius natura & essentia examinanda, ex qua multæ aliæ grauissimæ difficultates Theologicæ dependent.

26. Auctores ergo primæ sententiæ putant, naturam speciei expressæ, seu verbi mentalis consistere in eo, ut sit tantum medium Quo, & sola ratio cognoscendi obiectum, & nullo modo ratio seu medium in Quo cognoscatur, aut cognosci possit obiectum. Vnde dicitur species expressa, quia exprimitur seu producit ab intellectu, cuius est intrinsecus terminus, ad differentiam speciei impressæ, quæ ab extrinseco producit, & imprimitur ipsi potentia cognoscenti, propter quod impressa nuncupatur. Huius opinionis fuit etiam Durandus in 1. distinct. 27. quæst. 2. Scotus quæst. 3. §. Ad quæstiones. & in 2. dist. 3. quæst. 9. & alij.

27. Probatur autem hæc sententia: Primò, quia non experimur, cum aliquid intelligimus, nos ferri in actum & obiectum simul, sed in obiectum tantum. Secundò, quia non possumus actu directo, sed tantum reflexo in nostros actus tendere: atqui actus reflexus supponit directum: Ergo verbum mentale non potest esse id, quod primò cognoscitur ab intellectu. Consequentia patet, quia Verbum mentale est actus nostri intellectus.

28. Tertio: Per notitiam spiritualem cognoscimus obiectum quantum & materiale: ergo quod immediatè terminat intellectiōnem, non est species expressa seu verbum mentale; sed obiectum ipsum. Antecedens patet, consequentia probatur: quia quod non est quantum & materiale, non potest esse medium in quo cognoscendi quantum & materiale. Eadem ratio est, cum cognoscimus substantiam, nequit enim hæc cognosci in Verbo, quod est accidens.

29. Quarto: Si intellectus cognosceret suum actum, cognosceret seipsum: sicut qui cognoscit picturam, cognoscit subiectum, in quo est pictura, sed experimur nos, cum ad obiectum tendimus, nostrum intellectum non intelligere: ergo. Confirmatur: quia si intelligeremus Verbum, non intelligeremus illud abstractè, sed concretè, ut afficiens intellectum, in quo est, & à quo egreditur: ergo cum ipso simul intelligeremus intellectum.

30. Quintò: Voluntas non producit in se aliquid,

Zumel.
Gonzalez.
Nazarius.

S. Thomas.

Caietanus.

Durandus.
Scotus.

se aliquid, quod sit primum obiectum amoris, sed eo immediatè tendit ad obiectum ipsum secundum se: ergo nec intellectus producit aliquid in se, quod sit primum obiectum intellectus, sed ea immediatè tendit ad obiectum ipsum secundum se. Consequentia constat à paritate rationis. Antecedens probo, quia alioqui nulla daretur virtus Theologalis; nam hæc immediatè tendit ad Deum propter se: igitur si primum, & immediatum obiectum amoris esset noster amor, primum & immediatum obiectum amoris Theologalis, non esset Deus propter se, sed aliquid creatum. Idem argumentum fieri potest de assensu Fidei Theologicæ, quia hic non tenderet ad Deum, ut veracem immediatè, sed ad verbum creatum mentale nostri intellectus.

31. Sextò: Oculis corporeus non cognoscit obiectum expressum per verbum sensibile intra se, sed in propria natura existens, alioqui eius visio non esset intuitiva; hæc enim terminatur ad obiectum in seipso existens: ergo nec intellectus per visionem intuitivam cognoscit obiectum intra se per verbum expressum, sed extra se in propria natura existens.

32. Septimò: Opposita sententia admittit per actum intelligendi produci in nobis formam realem, in qua tanquam in imagine cognoscamus obiectum, contra Philosophum 9. Metaph. t. 16. docentem per operationes immanentes nihil in nobis produci.

33. Octavò: Si verbum esset immediatum obiectum intellectus, nulla dari posset intellectio sine verbo; atqui dabilis est aliqua intellectio sine Verbo: ergo. Sequela patet, quia nulla intellectio esse potest sine re intellecta, sicut nulla imago sine imaginato. Minor probatur, nam visio beata est vera intellectio: sed hæc non terminatur ad verbum, ut infra probabimus: ergo.

34. Nonò: Si verbum producit ab actu intelligendi, prior est actus intelligendi, quam verbum productum, sicut omnis causa prior est suo effectui: ergo in illo priori debet actus intelligendi habere suum obiectum, cum nequeat esse actus sine termino: Atqui hoc non potest esse verbum; quia cum verbum producat actum intelligendi, est posterius natura actu ipso intelligendi: Nequit igitur Verbum esse primum & immediatum obiectum intellectus.

35. Decimò: Nullum medium potest esse ratio intuitivè videndi aliud, nisi illud formaliter, aut eminenter contineat: sed verbum substantiæ neque formaliter, ut per se patet; neque eminenter, cum sit imperfectius substantiæ, continet substantiam. Confirmatur: quia verbum est ad instar picturæ; sed in pictura non potest intuitivè videri imaginatum: ergo neque in verbo obiectum representatum.

36. Undecimò: Si verbum esset ratio in qua immediatè videndi obiectum, omnis cogni-

tio esset intuitiva: nam intuitiva cognitio est, quæ fertur ad obiectum præsens: atqui hoc modo omnis cognitio ferretur ad obiectum in ipso verbo præsens: igitur omnis cognitio esset intuitiva.

37. Auctores verò secundæ sententiæ, vno excepto Durando, censent verbum, seu speciem expressam esse formam ab intellectu productam, in qua tanquam in propria, & naturali imagine proximè cernitur obiectum intentionaliter expressum, & intelligibiliter representatum secundum omnes eas proprietates, & perfectiones, quas obiectum ipsum continet in suo esse naturali: aut saltem posse in eo obiectum cerni, tanquam in propria & expressa imagine, non secus atque in sententia eorum, qui docent in speculo videri imaginem, & in ea imaginatum intentionaliter expressum: ita sentit Henricus, qui, quamvis putet verbum esse medium Quo cognoscendi obiectum, talis tamen nature esse censet, ut in eo, tanquam in propria imagine cerni possit obiectum, non secus atque in imagine speculari cernitur imaginatum.

38. Omnes autem hi auctores conveniunt, verbum non consistere in specie ab obiecto impressa, sed in specie ab intellectu expressa, concurrente tantum impressa ut principium illius: quod apertè docent Anselmus in Monologio ca. 31. Cum, inquit, cogito notum mihi hominem absentem, formatur acies cogitationis mea in talem imaginem eius, qualem illam per visum oculorum in memoriam attraxi, quæ imago in cogitatione verbum est eiusdem hominis, quem cogitando dico. Et cap. 46. Verbum sic definit: Verbum est cogitatio rei, ad eius similitudinem ex memoria formata. Et Augustinus 15. de Trinitate cap. 12. Tunc inquit, est verbum simillimum rei nota, de qua gignitur, imago, quando de visione scientia visio cogitationis exoritur. Vbi verbum appellat ipsam rei visionem, genitam ex memoria fecunda, quæ præter intellectum includit speciem obiecti, quo tanquam semine fecundatur potentia ad Verbum, tanquam sui, & obiecti prolem gignendam: ab utroque enim, ut ipsemet testatur 9. de Trinit. cap. ult. cognoscente scilicet & cognito paritur notitia, quæ verbum est, & mentis proles. Idque etiam ratione constat: nam si esset species impressa, vel esset species impressa, ut recepta tantum in potentia; vel ut terminans per modum obiecti actum ipsum intellectus: non primum; alioqui semper actu cognosceremus omnia obiecta, quorum species in memoria receptas habemus: Non secundum; quia, etsi posset intellectus formare Verbum de ipsa specie impressa, eamque cognoscere, illam tamen non cognosceret immediatè in seipsa, sed in verbo, in quo illa exprimeretur & repræsenteretur, sicut reliqua obiecta, quæ in Verbo expressa cognoscuntur. Cuius ratio est, quia cum verbum sit expressum obiecti, de quo gignitur, illud adæquatè continens secundum esse intentionale & intelligibile, sufficienter in eo intel-

Durandus.

Henricus.

Anselmus.

Augustinus.

Philosophus.

lectus

le&us poterit cognoscere speciem ipsam impressam, non secus ac cognoscit reliqua obiecta in verbo, de ipsis formato.

39. Confirmatur 1. nam ideò aduersarij hoc asserunt, quia putant, speciem impressam requiri ut medium, in quo obiectum proximè cernatur, tanquam in sua imagine, at hoc falsum est: tum quia ad hoc sufficit species expressa, in qua melius, quia vitaliter, exprimitur obiectum. Tum quia sequeretur, nos non posse sine specie impressa, nobis inhaerente, obiectum cognoscere; quia non possumus obiectum cognoscere, nisi per imaginem ipsius: sed imago, in qua in hac sententia obiectum cognoscitur, non est species expressa, sed impressa; ergo sine illa non possemus obiectum cognoscere, quod falsum est; alioqui non posset Deus absque eo, quod in nobis produceret speciem impressam lapidis, facere ut lapidem cognosceremus, cum non possimus obiectum cognoscere, nisi illud habeamus, ut terminum nostræ cognitionis: in hac autem sententia obiectum est terminus nostræ cognitionis immediatè, & formaliter per ipsam speciem impressam: lege S. Thom. opusc. 14.

Confirmatur 2. nam destructa specie impressa, & conseruata in potentia cognoscitiua solâ specie expressa eiusdem speciei impressa, sufficienter per eam potentia cognosceret obiectum: ergo de facto non per impressam, sed per expressam obiectum cognoscit. Consequentia patet, tum quia de facto non per utramque, sed per vnam dumtaxat obiectum cognoscit: ergo si illud cognoscit per expressam, non cognoscit per impressam: tum quia intimius, connaturalius, & magis proportionatè per expressam quam per impressam cognoscit illud. Antecedens probatur: quoniam in specie expressa delineatur & exprimitur tota atque integra natura ipsius speciei impressæ, cum sit formalis naturalisque imago ipsius effectiue producta ab eadem specie impressa: ergo in ea tanquam in propria & naturali imagine relucet integra natura tum speciei impressæ, tum obiecti ipsius: ergo etiam impressa specie destructa, tota natura ipsius eiusque obiecti cerni poterit in specie expressa. Cuius rei optimum exemplum habemus in ipso Verbo increato, in quo tanquam in propria imagine exprimitur natura diuina tanquam species impressa omnium obiectorum, quæ sunt in memoria fecunda æterni Patris; ut passim docent Patres, præsertim Augustinus infra citandus: non enim in Verbo diuino tanquam in specie impressa, sed tanquam in specie expressa & Sapientia genita æternus Pater cognoscit omnia. Quod autem possit destructa specie impressa conseruari species expressa eiusdem speciei impressæ in potentia cognoscitiua, probatur: tum quia non apparet essentialis connexio inter speciem expressam & impressam: tum quia sicut potest impressa conseruari absque obiecto, cuius est impressa

species, ita poterit expressa conseruari absque impressa, cuius est expressio: tum quia sunt duæ res mutuo realiter distinctæ: tam enim species impressa realiter distinguitur ab expressa, quam impressa ab expressa.

40. DICO 1. Verbum mentis, seu species expressa non est tantum medium Quo, sed etiam in Quo videndi obiectum, imò est ipsum obiectum intentionaliter expressum, & in sua naturali imagine intelligibiliter apprensens cognoscenti. Hæc est expressa sententia S. Thom. 1. contra Gent. cap. 53. vbi s. Thomas. verbum appellat intentionem intellectam formatam ab intellectu media specie intelligibili, per quam tanquam per rei similitudinem rem ipsam intelligimus. Et 4. contra Gent. cap. 11. docet, hanc intentionem intellectam, quam intellectus in seipso concipit de re intellecta, non esse rem ipsam, quæ intelligitur, sed quandam similitudinem intellectu cõceptam de re ipsa intellecta, quam voces exterius significant, & verbum interius nominatur; ex quo infert, verbum hominis interius conceptum, non esse hominem verum, naturæ hominis esse habens, sed hominem intellectum, & quandam similitudinem hominis veri ab intellectu apprehensam. Et in opusc. 13. *Isud*, inquit, *sic formatum & expressum in anima dicitur verbum interius, & ideo comparatur ad intellectum, non sicut quo intellectus intelligit, sed sicut in quo intelligit, quia in isto sic expresso & formato videtur naturam rei intellecta. Vnde colligit, duo esse de ratione verbi; vnum, quodd sit aliquid ab intellectu procedens, in eoque existens; alterum quodd sit ratio & similitudo rei intellectæ. Et opusc. 14. Similitudo, inquit, perfecta genita & expressa ab intellectu, & hoc totum expressum est verbum, & est totum rei distinctè expressum, & totum, in quo res exprimitur, & hoc intellectum principale; quia res non intelligitur, nisi in eo: est enim tanquam speculum in quo res cernitur: hæc ibi. Vbi non solum docet, rem intelligi in verbo, tanquam obiectum in speculo, sed non intelligi nisi in verbo. Et infra docet, verbum esse ipsum obiectum, quod intellectus virtute speciei à sensibus in seipso format, ad quod immediatè terminatur nostrum intelligere, & non ad rem ipsam, ut est in sui natura; id ipsum confirmat q. 4. de Verit. art. 2. ad tertium vbi verbum appellat conceptionem intellectam, & rem ipsam, qua intelligitur: ut sic, inquit, id quod intelligitur possit dici & res ipsa, & conceptio intellectus. Quia nimirum verbum est res ipsa intentionaliter, quam nos intelligimus, dum verbum concipimus. Idem docet 1. p. q. 34. art. 1. ad tertium, & Capreolus in 2. dist. 39. q. vnicâ art. 3. ad 2. contra 1. concl.*

41. Est etiam, me iudice, expressa sententia Arist. 3. de anima t. 20. & 37. vbi ait, Aristoteles. scientiam actualem esse ipsam rem scitam: non posset autem esse ipsa res scita, nisi ipsa met esset obiectum scientiæ; alioqui si esset distincta à re ipsa scita, non posset esse eadem

cum illa. Præterea docet, *animam intelligenda fieri omnia*. Fit autem anima intelligendo omnia, quia per intellectiōem exprimit in se omnia. Demum sæpè affirmat, cognitionem fieri per *assimilationem cognoscentis ad cognitum*: si autem cognitio esset pura tendentia intellectus ad res extra existentes, nulla opus esset assimilatione ad res ipsas intelligendas, sed sufficeret quæcumque vitalis tendentia, qua intellectus posset extra se tendere ad res cognoscendas. Requiritur igitur assimilatio cognoscentis ad cognitum, propter verbi expressiōem, in quo res ipsa cognoscenda est.

42. Eadem sententia fundamentum habet in Patribus, qui verbum appellant *imaginem obiecti*, in quam acies mentis fertur, dum obiectum cognoscere nititur; vt patet ex Anselmo supra citato. Confirmatur: nam patres ex verbo creato probant increatum, cum eoque comparant, assignatis interim differentiis, quæ inter creatum & increatum intercedunt: cum tamen nullam differentiam assignent in eo, quod increatum sit, in quo pater cognoscit omnia, imò in hoc potius illi verbum creatum assimilant. Igitur sentiunt, verbum nostrum esse in quo obiectum cernitur; sicut verbum Diuinum est, in quo pater omnia contemplatur: *Novit*, inquit, August. 15. de Trinitate cap. 14. *Omnia Deus Pater in seipso; novit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio tanquam suum*. Et paulò post subdit: *verbum autem nostrum simile est in hoc enigmate illi verbo Dei, quoniam sic & hoc de nostra nascitur, quemadmodum & illud de scientia Patris natum est*.

43. Secundò probatur hæc sententia ratione hoc pacto. Potentia visiva obiectum suum percipit in sua visione, tanquam in propria imagine expressum ab ipsa potentia virtute speciei visivæ ab obiecto impressæ: ergo à fortiori potentia intellectiva obiectum suum percipit expressum in verbo, vt in propria imagine in seipso formata, virtute speciei intelligibilis, in memoria existentis. Consequentia tenet per locum à fortiori, quia minus eget visus verbo sensili, vt in eo visibile obiectum intueatur, quàm intellectus verbo intelligibili, vt in eo intelligibile obiectum percipiat: quia visus semper habet obiectum secundum propriam existentiam præsens, ad quod ferri possit, quod non habet intellectus, qui plerumque fertur ad obiectum absens. Antecedens non admittitur ab omnibus auditoribus nostræ sententiæ, mihi tamen experientia & ratione certum est.

44. Experientia sic probo: variatis tantum speciebus visivis variatur obiectum in ratione obiecti formaliter, non variato in ratione rei: ergo visus non terminatur immediatè ad visibile in seipso existens, sed in propria imagine expressum. Antecedens constat multiplici experientia; primò, quando species variantur quoad intensiōem, obiectum apparet crassius & intensius. Secundò quando species variantur quoad multiplicatio-

nem, vt in conspicijs multangularibus obiectum apparet multiplex, aded vt nullum discrimen percipiat oculus inter verum, & apparens obiectum. 3. Quando species refranguntur, obiectum apparet fractum.

45. Ex hoc antecedente experientia certo sic ostendo deductam consequentiam. Si visibile non cerneretur in sua imagine expressum, sed in propria natura existens, non posset cognosci, nisi cum ea dispositione, quam in seipso haberet; atqui non cognoscitur cum ea dispositione, quam in seipso habet, sed cum ea, quam habet in propria imagine expressum: ergo non cernitur in propria natura existens, sed in sua imagine expressum. Consequentia euidenter deducitur ex præmissis. Minor est nota experientia. Maiorem sic probabo. Si visio non esset medium in quo, sed tantum quo intuen- di obiectum in seipso existens, non esset medium cognitum à potentia: Ergo non posset ipsa tantum visione variata, variari obiectum, sub ratione formalis obiecti. Consequentia probatur, quia nulum medium potest esse ratio videndi obiectum aliter, atque est in se, nisi ipsum medium obiectivè aliter se habeat ad talem potentiam: igitur si visio non se habeat obiectivè ad potentiam visivam, non potest esse medium videndi obiectum aliter, atque est in se. Antecedens probo, quia quod non se habet obiectivè ad potentiam, non potest mutare obiectivè potentiam, quia nihil potest esse medium mutandi alterum, quod non est medium efficiendi illud sub ea ratione, sub qua debet illud mutare: Ergo si visio non afficit oculum obiectivè, sed tantum subiectivè, non potest esse medium mutandi illum obiectivè, sed tantum subiectivè. Sicut quod tantum efficit potentiam obiectivè, non potest mutare potentiam subiectivè: ego nec quod tantum afficit potentiam subiectivè, mutare potest potentiam obiectivè.

46. Confirmatur, quoniam variata visione per solam variationem specierum visibilium, diversum quid apparet, quod antea non apparebat: sed hoc diversum, quod nunc apparet, non est in obiecto in seipso existente; ego in obiecto per visionem expresso. Consequentia constat, quia hoc diversum, quod nunc apparet, est aliquid reale existens ac præsens potentia, cum sit obiectum potentia visivæ, quæ ferri non potest, nisi ad aliquid reale existens ac præsens: ergo si nō est in obiecto, in seipso existente, necessariò esse debet in obiecto, in visione ipsa expresso.

47. Atque hæc de experientia. Probo nunc antecedens ratione. Conseruata tantum in oculo visione, & corrupto visibili, cuius est visio, eodem prorsus modo appareret oculo ipsum visibile, atque appareret, si esset existens & præsens potentia: ergo oculus non intuetur visibile immediatè in seipso existens, sed in visione intentionaliter expressum. Antecedens admittit Vazquez 1. p. disp. 38. c. 2. & d. 208. c. 3. Suarez lib. 2. de Angelis c. 11. n. 12. Arrubal, & alij: & constat experientia,

nam,

nam species multiplicatae in oculo per conspicienda multangularia representant obiectum vbi non est, eodem plane modo, ac representant illud vbi est: ergo sola species, aut visio in oculo conseruata, eodem modo representaret obiectum, ac si illud esset existens & praesens potentiae. Consequentia probatur, quoniam de facto visio representat illud, vbi non est, eodem plane modo, ac si ibi esset; ergo sola visio conseruata, & corrupto obiecto, adhuc illud representaret, vbi non est; quemadmodum illud representat nunc, vbi non est. Nam quod per aliam speciem de facto simul representetur vbi est, nihil conducit ad speciem, quo illud representat vbi verè non est.

48. Est & alia experientia, vt cum quis diu aliquam magnam lucem aspexit, & deinde statim ad tenebras se conuertit, adhuc tantisper sibi videtur lucem aliquam aspiceret: aut cum intuitus est aliquem intensum colorem, & deinde vertit se ad aspiciendum alium colorem diuersae rationis, adhuc iste secundus color per aliquod tempus apparet eiusdem omnino rationis cum priore colore. Hoc autem aliunde prouenire non potest, nisi quia relictæ sunt aliqua species lucis, vel coloris praecedentis, quæ simul cum potentia produciunt visionem obiecti absentis per modum praesentis.

49. Probato antecedente sic deduco consequentiam: mutatur obiectum in se, & non mutatur obiectiue: ergo oculus non intuetur illud immediatè in seipso existens, sed in sua imagine expressum. Consequentia patet, quia si intueretur illud in seipso, non posset, eo corrupto, illud intueri, cum non possit intueri, nisi quod est sibi praesens, cum non possit intueri, nisi ad praesens. Confirmatur: corrupto obiecto, adhuc potentia aliquid reale videt: sed illud non est obiectum naturaliter existens, cum illud sit iam corruptum; ergo est obiectum intentionaliter expressum. Maior constat: tum quia potentia eodem modo videt nunc, corrupto obiecto, atque videbat antea, eodem obiecto praesente: ergo si antea videbat quid reale, etiam nunc videt aliquid reale. Tum quia oculus ferri non potest, nisi ad obiectum reale, vt ex Animastica scientia suppono. Consequentia verò probatur, quia si videt aliquid reale, & non obiectum in seipso existens; ergo obiectum in sua imagine expressum; cum inter hæc duo nequeat aliud obiectum reale assignari.

50. Tertio probatur nostra principalis assertio à priori. De quolibet verbo siue intelligibili, siue sensibili, hoc pacto: Verbum seu species expressa est adæquatus effectus speciei impressæ; species verò impressa est adæquata similitudo obiecti: ergo verbum seu species expressa est adæquata imago obiecti: ergo in ea sufficienter cernitur obiectum. Maior patet, quoniam adæquatum munus & finis speciei impressæ est gignere verbum: quod propterea appellatur coceptus & partus memorie fecundæ, quæ quodammodo ingrauidatur

obiecto, quod per sui speciem, tanquam per semen fecundat illam in ordine ad verbum gignendum. Minor constat, quia species impressa, cum à natura substituitur loco obiecti, quod sæpe vel est absens, vel ineptum ad concurrendum immediatè cum potentia ad productionem verbi, debet adæquate continere in esse intentionali, quidquid obiectum ipsum continet in esse naturali. Vnde Capreolus in primo distinct. 35. quæst. 2. columna quarta, §. *Sciendum tamen*, verbum mentis appellat similitudinem essentiae rei, & ipsam quodammodo quidditatem naturæ rei in esse intelligibili. Prior consequentia elucet, quoniam si verbum est adæquatus effectus speciei impressæ, & species impressa est adæquata similitudo obiecti, verbum erit adæquata similitudo & imago obiecti. Posterior verò consequentia probatur, quoniam in adæquata imagine adæquate continetur imaginatum: igitur sufficienter in ea poterit imaginatum videri.

51. Confirmatur, quia, vt docet S. Thomas. 3. contra Gentes cap. 49. & in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 1. & Confirmant Durandus in 4. distinct. 49. quæst. 2. num. 13. & Palatius disput. 1. Caiet. supra citatus, & alij; species intentionales sunt eiusdem naturæ & quidditatis in representando cum obiectis, quæ representant: sunt enim à natura institutæ, vt loco obiectorum substituantur, in potentijs cognoscitiuis: cum enim nequeant plerumque obiecta per seipsa potentias informare, aut illis praesentia esse, ne maneant potentia destitutæ sufficienti virtute ad sua obiecta cognoscenda, rectè à natura prouisum est, vt per species intentionales, quæ sunt obiecta ipsa secundum esse intentionale, hoc munus exerceatur: vnde cum verbum producimus, re ipsam in esse intentionali producimus, quia producimus adæquatam, & naturalem imaginem ipsius, in qua obiectum refulcet secundum totum esse naturale, quod in se habet.

52. Obijciunt. 1. Si oculus perciperet obiectum intra se expressum, & non extra se existens, omnia videret æqualiter distantia: quia in visione ipsa expressa omnia forent æquè praesentia oculo: ergo non magis videret vnum distans, quam aliud. 2. Non potest oculus percipere, nisi coloratum: atqui visio non est colorata: ergo non potest esse obiectum oculi. 3. Si oculus videret obiectum in ipsa specie expressum, sequeretur, quodd etiam clausus videret illud, quia etiam clausus posset conseruare suam speciem expressam: item posset videre illud supra se positum, quod est contra experientiam.

53. Resp. Ad primum nego sequelam: & ad probationem nego omnia esse æquè praesentia oculo obiectiue & intentionaliter, esto omnia sint oculo praesentia subiectiue & realiter. Ratio, quia visio non solum exprimit obiectum, sed distantiam ipsam, quæ inter vnum obiectum & aliud intercedit: vnde non tantum obiectiue apparent res ipsæ

visibiles,

Capreolus.

S. Thomas.

Durandus.

Palatius.

Caietanus.

visibiles, sed etiam distantia interposita inter res ipsas visibiles. Ad 2. Concedo, visionem non esse coloratam subiectiue & naturaliter, esse tamen coloratam imò colorem ipsum obiectiue & intentionaliter, cum sit ipse color intentionaliter expressus: & hoc sufficit ut sit obiectum potentiae, quae per se tendit ad esse intentionale, ut expressivum esse naturalis obiecti. Ad 3. Nego utramque sequelam: & ad primam, nego posse oculum clausum conservare in seipso speciem expressam, quia haec actu pendet ab impressa, & rursus impressa ab obiecto: obiectum autem nequit sui speciem in oculum clausum transmittere propter obstaculum. Ad secundam, ut obiectum producat proportionatam speciem sui in oculum, certam requirere loci distantiam.

*Solutio argumentorum opposita
sententiae.*

Capreolus.

54. **A**D primum oppositae sententiae Resp. Capreolus in 1. dist. 27. q. 2. art. 3. ad quartum, non oportere hoc nos experiri, sed sat esse efficaci ratione id nobis constare: praesertim cum non sint duo actus, quibus verbum & obiectum intelligimus, sed unus & idem, quo & verbum & obiectum ipsum in verbo expressum simul cognoscimus. Addo ego, quod cum verbum non intelligamus actu reflexo, sed directo, & verbum sit ipsum obiectum intentionaliter expressum, cognoscendo verbum actu directo, cognoscimus obiectum ipsum in verbo intentionaliter expressum, absque alio actu reflexo.

55. Ad secundum Resp. Dupliciter posse à nobis verbum cognosci; vno modo subiectiue, & ut res quaedam est in seipsa existens, & sic cognoscitur distincto actu reflexo. Alio modo obiectiue, & ut imago formalis est, & expressio naturalis obiecti, & sic cognoscitur eodem actu; qui quatenus informat potentiam, est illi ratio cognoscendi; quatenus vero est imago obiecti, illud in seipso exprimens, & in prospectu potentiae ponens, est ratio cognita, & obiectum ipsum in esse intentionali & intelligibili expressum. Idem igitur actus ut vitalis forma, est potentiae ratio cognoscendi; ut obiectiva imago rei, est ratio cognita: est autem verbum formaliter, non ut est ratio cognoscendi, sic enim se tenet ex parte potentiae, & dicitur esse ipsum formale cognoscere; sed ut est ratio cognita: sic enim se tenet ex parte obiecti, & est ipsum representari obiecti. Vnde S. Thom. 4. contra Gent. c. 11. Verbum vocat ipsum intelligi, quia nimirum verbum tenet se formaliter ex parte obiecti.

S. Thomas.

56. Ad tertium. Nego Consequentiam: ad cuius probationem concedo id, quod non est quantum nec subiectiue, nec obiectiue, siue nec naturaliter nec intentionaliter, non posse esse medium in Quo cognoscendi quantum: nego tamen id, quod est quantum ob-

iectiue & intentionaliter, quale est verbum mentis de re quanta, non posse esse medium in Quo cognoscendi quantum, sub qua tantum ratione terminat vim intellectivam.

57. Ad quartum. Nego sequelam: Ratio negationis est, quia verbum non cognoscitur formaliter secundum esse subiectivum, sed secundum esse obiectivum & intentionale, quia cognoscitur, ut imago tantum est obiecti; & consequenter non cognoscitur secundum respectum ad subiectum, sed secundum ordinem & respectum ad obiectum, cuius est imago. Ad Confirmationem dico, nos cognoscere verbum concretè concretione obiectiva, non autem subiectiva: cognoscimus enim illud ut imaginem expressivam obiecti, non ut formam inhærentem subiecti; atque adeò ut concretum in ratione representantis, non in ratione inhærentis atque accidentis.

58. Ad quintum. Nego consequentiam: Ratio discriminis est, quia voluntas non producit sibi obiectum, sicut illud sibi producit intellectus. Et hoc ideo, quia voluntas cum sit potentia appetitiva, non potest impelli ad operandum, nisi à bono præcognito, & obiectiue præsentem: intellectus vero, cum sit potentia conceptiva, non supponit, sed facit sibi obiectum præsens media specie, vi cuius illud producit in esse intentionali. Ex quo discrimine oritur, ut intellectus producat sibi verbum, in quo obiectum cognoscat; non autem voluntas aliquid, quod diligit: quia quod voluntas est dilectura, supponitur iam præsens per cognitionem, & verbum mentis: quod autem intellectus est cogniturus, non supponitur præsens per aliam potentiam, nisi tantum remotè, & in habitu per speciem ipsam obiecti.

59. DICES, cur voluntas non fertur immediate in suum amorem, sicut intellectus in suum verbum? Resp. quia cum voluntas feratur ad diligendam bonitatem obiecti, & ipsius amor non sit imago, in qua obiecti bonitas diligenda reluceat, non potest ad illum ferri, tanquam ad obiectum diligendum, sed tanquam ad rationem diligendi. Contrà vero, cum verbum sit expressa imago, in qua obiecti perfectio, quam intellectus conatur attingere, reluceat, potest ad illud ferri, non solum tanquam ad rationem cognoscendi, sed etiam tanquam ad obiectum ipsum cognoscendum. Cuius discriminis ratio à priori sumenda est ex diverso fine utriusque potentiae. Etenim finis voluntatis est, coniungi cum bono amato, secundum esse reale & existens, cuius realem consecutionem intendit voluntas per suum actum: finis vero intellectus est, veram notitiam de obiecto acquirere. Ex qua finium diversitate sequitur, ut possit intellectus in suo verbo, tanquam in imagine, obiectum, cuius notitiam quaerit, cognoscere; non autem voluntas in suo amore obiectum, cuius realem consecutionem intendit, diligere. Lege August. 9. de Trinitate c. ult. & 1. 10. per multa prima capita. Ad illud autem

Augustin.

quod

quod affertur de assensu fidei, nego, illum non ferri in Deum ut veracem, quamvis ad illum feratur medio verbo, quia hoc non tollit, quin feratur in ipsam veritatem Dei expressam & representatam in verbo.

60. Ad sextum nego antecedens, ut constet ex dictis: & ad probationem dico, ad intuitivam visionem sat esse, si illa sit per propriam speciem genita: quod admittere tenentur omnes, qui nobiscum concedunt, posse oculum intueri obiectum etiam corruptum, si in ipso conseruetur visio: nam talis visio non posset esse abstractiva, quia oculus non est capax talis cognitionis: ergo non necessarium erit intuitiva, ex eo tantum, quod erit visio per propriam speciem genita. Lege S. Th. q. 4. de verit. art. 2. ad 7.

S. Thomas.

Aristoteles.

61. Ad septimum. Cum Arist. negat, per operationes immanentes aliquid produci in nobis, vel solum negare, per eas produci aliquid extra nos, sicut producit per operationes transeuntes; alioqui per operationes immanentes producuntur habitus: vel tantum negare, produci aliquid, quod sit finis operationis immanenter, ut aperte docuit 1. Eth. 1. Ceterum verbum, quod per intellectionem producit, non est finis intellectionis, sicut quod producit per actionem transeuntem est finis ipsius operationis transeuntis; sed potius ipsa intellectio est finis; nam ideo producit verbum, ut in eo intellectus obiectum intelligat.

62. Ad octavum. Nego sequelam: etenim immediatum obiectum intellectionis non solum potest esse verbum, sed etiam obiectum ipsum secundum se, praesertim quando obiecti adaequata similitudo implicat, ut de visione beata mox dicemus. Ad probationem autem sequelae, concedo, nullam intellectionem esse posse sine intellectu, vel in se, vel in suo representatio.

63. Ad nonum Respondent aliqui, verbum immediate produci ab actu intelligendi, tantum a causa efficiente proxima. Sed contra, nam hoc est contra Aug. 15. de Trinitate cap. 10. asserentem, verbum gigni ex memoria: *Necesse est, inquit, cum verbum loquimur, ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascatur verbum.*

Augustin.

64. Quare mihi cum Scoto in 1. dist. 27. q. 2. §. Ad quaestiones, & alijs apud Canariensem 1. p. q. 27. art. 1. disp. 4. dicendum est, verbum immediate produci ab intellectu secundo per speciem intelligibilem obiecti, media actione dicendi, non autem media actione intelligendi. Fundamentum est, quia haec sententia per pauciora saluat omnia, quae de Verbo dicuntur. Tria enim in verbo salvanda sunt, primum habitudo producti ad producentem; secundum intellecti ad intelligentem; Tertium intelligentis ad rem intellectam. Cum enim verbum, ut ex S. Thom. docuimus, sit intellectio intellecta, ex memoria secunda genita, haec tria necessario includit; nempe habitudinem producti ad producentem, qua notitia genita est; habitudinem intellecti ad intelligentem, quatenus

Scotus.

Canariensis.

S. Thomas.

obiectum intellectum est; & habitudinem intelligentis ad rem intellectam, quatenus intellectio formaliter est. Atqui possunt haec tria saluari per unam formam ab intellectu productam, media actione dicendi: ergo non sunt multiplicandae plures, altera qua intellectus intelligat, & per quam verbum immediate producat; altera quae sit ipsum verbum productum. Minor probatur, quia non repugnat, ut eadem forma sit & ratio cognoscendi, & simul ratio cognita. Igitur poterit per unam formam haec triplex habitudo saluari. Antecedens probatur, quia non implicat, ut eadem forma sit & actus vitalis ex parte potentiae, & naturalis atque expressa imago ex parte obiecti. Consequentiam ostendo, quia talis forma, ut ab intellectu producta includeret primam habitudinem; ut imago obiecti includeret secundam; ut informans & actuans potentiam includeret tertiam; ergo saluaret omnia, quae sunt propria verbi. Confirmatur: nam altera sententia ad minimum duas admittit formas realiter distinctas, alteram, qua intellectus intelligit, alteram qua obiectum representatur. Hanc nostram sententiam indicat praecitato loco Augustin. *Formata, inquit, cogitatio verbum est, quod in corde dicimus.* Si ergo verbum est cogitatio, non igitur ab ea realiter distinguitur, cum nulla res possit esse id, a quo realiter distinguitur. Eadem colligitur ex S. Thom. prima parte quaestione 34. artic. primo ad tertium, & quaest. 4. de Veritate art. 2.

Augustin.

S. Thomas.

65. Ad decimum. Sat esse, si illud contineat intentionaliter, quod est continere illud per suam propriam & naturalem imaginem. Quae convenientia maior est ad representandum obiectum, quam quaecunque convenientiae similitudo in essendo: magis enim in essendo convenit unum album cum alio, quam species albi cum ipso albo, & tamen magis species albi representat album, quam unum album aliud album. Lege Scotum in secundo distinct. 3. quaest. 9. Ad Confirmationem concedo, verbum esse ad instar picturae, sed naturalis, non artificialis: inter quas hoc est discrimen, quod quia artificialis non est ab ipsa re, quam representat, naturaliter producta, nequit rem ipsam ad vivum exprimere; sicut naturalis, quae quia producit ab ipsa re, quam representat, illam ad vivum exprimit. Cuius ratio est, quia quae producit ab ipsa re, illam exprimit per propria rei; quae vero producit ab artifice, rem exprimit per aliena, atque adeo non potest, nisi abstractivè illam representare.

Scotus.

66. Ad undecimum. Nego sequelam: nam ad intuitivam cognitionem requiritur, ut res videatur in verbo per propriam speciem rei productam: at non omne verbum producit per propriam speciem rei: igitur non omnis cognitio est intuitiva, esto omnis cognitio rem cognoscat in verbo praesente.

67. Ex dictis inferitur 1. Verbum formaliter

liter

liter distingui ab intelligere: est enim verbum, quatenus expressum est obiecti; est autem intelligere, quatenus est actus intellectus, & ratio percipiendi obiectum in ipso verbo expressum. Est verbum, quatenus manifestatum est obiecti in memoria latens, eiusque naturale signum: est intelligere, quatenus est forma, qua fit talis manifestatio obiecti, ipsi intelligenti. Ut verbum est, magis se tenet ex parte obiecti, cuius est expressa imago, & virtute cuius producitur, quam ex parte intellectus: ut intellectio verò, contrà, magis se tenet ex parte intellectus, cuius est vitalis actus, & ratio ipsa percipiendi obiectum. Ut verbum, comparatur ad intellectum, ut terminus obiectiue terminans ipsum intelligere: ut intellectio, comparatur ut forma actu informans, & actuè tendens ab obiectum ipsum cognoscendum. Ut verbum obiectum exprimens, illudque in prospectu mentis proponens, est prius ratione ipso intelligere, quia obiectum ut cognoscendum præsupponitur ad cognitionem, contrà verò ut actu intellectum, & posterius ratione ipso intelligere. Comparatum ad intellectum, ut producentem utrumque habet rationem effectus; sed ut verbum habet rationem proles, quia procedit, ut imago ad exprimendum obiectum, quod tanquam parens media specie veluti semine una cum memoria, tanquam matre gignit verbum sibi simile: deficit autem à perfecta ratione proles, quia non procedit in consubstantialitate eiusdem naturæ cum adequato principio producente, quæ est tota natura intellectualis. Comparatum ad dicere, utrumque est posterius, tanquam terminus actione; eodem quippe dicere, tanquam actione procedit & verbum, & intelligere, cum à parte rei sit una & eadem indivisibilis forma.

68. An autem dicere sit distinctum ab ipso intelligere, & verbo, sicut reliquæ actiones à termino ipso producto, mihi negatiua pars est probabilior: cuius fundamentum est, quia actus vitalis dicit essentialem dependentiam à potentia ipsa vitali, cum sit actualis tendentia ipsius: non diceret autem essentialem dependentiam à potentia ipsa vitali, si ab illa procederet media actione distincta: quia tunc posset idem terminus per aliam actionem à solo Deo fieri: sicut reliqui effectus, qui ab actione distinguuntur. Eam igitur dependentiam dicit actus vitalis à potentia vitali, quam dicit actio à principio, à quo est: sed implicat, actionem unius causæ fieri ab alia causa, cum sit actualis dependentia solius causæ, cuius est actio. Ergo similiter implicabit, ut actus vitalis fiat ab alia causa, cum sit actualis & vitalis dependentia solius potentiae, cuius est vitalis actio & tendentia. Colligitur ex S. Thoma q. 4. de ver. ar. 2. ad 5. ubi docet, in nobis dicere significare intelligere cum expressione conceptionis, cum nequeamus aliter intelligere, quam huiusmodi conceptionem exprimendo, & intelligere includere ipsum dicere.

S. Thomas.

69. DICES. Actus vitalis non solum pendet à potentia vitali, sed etiam à specie & habitibus, qui non sunt vitales. Ergo saltem ab istis producitur actione distincta. Confirmatur, quoniam ab istis non pendet essentialiter, siquidem idem actus vitalis fieri posset absque illo concursu speciei & habitus, suppleto Deo concursu ipsorum. Resp. Concedo consequentiam: non enim puto absurdum, eundem effectum dependentem à pluribus causis, ab una pendere essentialiter, & nulla media actione distincta; ab alia verò accidentaliter, & media actione distincta. Quemadmodum vnio & quilibet modus, excepta causalitate essentialiter pendet à subiecto, cuius est modus, nulla media causalitate ab eo distincta; accidentaliter verò, & media actione distincta ab agente creato, ad talem modum actuè concurrente; quia potest Deus circa talem modum causalitatem agentis creati supplere, non autem causalitatem subiecti. Eodem modo potest hic actus vitalis essentialiter pendere ab hac potentia vitali, nulla actione distincta intermedia: accidentaliter verò à specie, & à quacunque alia causa non vitali creata, media actione distincta: quam Deus se solo supplere posset, licet supplere non possit concursum potentiae vitalis, propter essentialem dependentiam ab illa.

70. Inferitur 2. Verbum esse proprium partum intellectus, non aliarum potentiarum: nam licet alia potentia cognoscitiua obiecta percipiant in imagine, virtute speciei in seipsis producta, illud tamen non vocatur propriè verbum, sed idolum: quia verbum propriè est terminus locutionis, atque adeo solius potentiae intellectiuae, cuius tantum est loqui, tam sibi per expressionem verbi manifestatiui rei in memoria latens, quam alteri per prolationem verbi vocalis manifestatiui verbi mentalis.

71. Inferitur 3. Non solum dici verbum respectu intellectus à quo producitur, sed etiam respectu obiecti, quod representat: lapis enim intellectus, dicitur verbum lapidis in intellectu, & homo intellectus, verbum hominis, ut testatur S. Tho. 4. contra Gent. c. 11. & docet Anselmus supra citatus.

S. Thomas.
Anselmus.

72. Inferitur 4. Non solum formari verbum quando concipimus res perfectè, sed etiam quando eas concipimus imperfectè: Cuius ratio est, quia verbum est necessarium, ut in eo obiectum cognoscamus: ergo siue perfectè, siue imperfectè obiectum cognoscere debeamus, semper necessarium erit verbum, ut in eo aliquo modo cognoscere obiectum possimus.

73. DICO 2. Repugnat species expressa, seu verbum intelligibile diuinæ essentiae: Est S. Thom. 1. p. q. 12. art. 2. & alibi, negantis omnem similitudinem diuinæ essentiae, tenentem se ex parte rei visæ; & communior inter Thomistas, & antiquiores Scholasticos. Fundamentum est, quia species expressa debet exprimere obiectum in esse intentionali,

S. Thomas.

secundum

secundum omnem perfectionem, quam habet in esse reali: nulla autem species creata exprimere valet essentiam Diuinam, secundum omnem perfectionem, quam illa continet in esse reali: igitur nulla dabilis est species expressa Diuinæ essentiae; Maior probatur; quoniam species expressa gerit vicem obiecti, in cuius locum substituitur: igitur debet illud quoad omnia exprimere, alioqui per eam non posset totum obiectum, secundum omnem perfectionem cognosci, sed solum secundum eam, secundum quam exprimeretur: cum enim obiectum non videatur in se ipso, sed in eius specie expressum, si species illud non exprimeret, secundum omnem perfectionem, quam in se ipso continet, non posset in ea videri, secundum omnem perfectionem, quam obiectum continet in suo esse reali.

74. Confirmatur, quia species expressa debet esse talis, ut obiecto etiam non existente, in ea possit totum conspici, ac si illud in se ipso existens conspiceretur, cum in obiecto representando non pendat ab eius existentia, aut locali presentia. Vnde concedit Valquez 1.2. disp. 7. num. 8. quod si per impossibile Deus non existeret, & adhuc in beato conservaretur visio Diuinæ essentiae, illum fore beatum, quia per eam videret Deum, sicuti est, eodem prorsus modo, quo illud videt nunc in se ipso existentem & presentem. Maiorem primi Syllogismi ostendo, quia sequeretur, talem speciem fore infinitæ perfectionis: implicat autem quæcumque perfectio creata infinita, ut ex probatis in Philosophia suppono: ergo. Sequelam proba, quia talis species esset tantæ perfectionis in esse intentionali, quantæ perfectionis esset obiectum ipsum in esse naturali: atqui obiectum exprimendum est infinitæ perfectionis in suo esse naturali; ergo & species ipsa in suo esse intentionali. Minor cum consequentia elucet. Maior probatur, quia species expressa per suum esse intentionale supplet esse naturale obiecti, cum in ea conspiciendum sit naturale esse ipsius: igitur tantæ perfectionis esse debet ipsa in esse intentionali, quantæ est obiectum in suo esse naturali. Nam in eamensura crescere debet species in esse intentionali & representatiuo, qua crescit obiectum ipsum in esse naturali.

75. Confirmatur: quia implicat, formam finitam præstare posse effectum formalem infinitum: videre autem Deum obiectum infinitum, esset effectus formalis speciei expressæ: ergo implicat illam exprimere Deum infinitum, & tamen esse perfectionis finitæ. Maior constat, quia effectus formalis non distinguitur à forma, cum sit ipsamet in subiecto posita: ergo si ipsa est finita, non poterit conferre effectum formalem infinitum. Minor probatur, nam ea tantum in intellectu posita, & omni alio, etiam obiecto ipso è rerum natura per impossibile sublato, redderet intellectum beatum, & videntem Deum, ut iam concedit Valquez, & concedere debent omnes, qui nobiscum sentiunt, destructo visibili, & manente tantum visione in oculo; adhuc nos videre

obiectum ipsum visibile. Igitur videre Deum obiectum infinitum, esset effectus formalis solius speciei expressæ; alioqui omni alio sublato sola species id præstare non posset, quia sublata causa, vel concausa non potest integer effectus manere. Vnde non coherentur Torrez 1. p. q. 27. a. 1. in p. p. sup. disputationis docet, verbum esse id, in quo tanquam in imagine obiectum cernitur, & tamen in secunda parte eiusdem disputationis dub. 4. probabiliter affirmat, à beatis formari verbum de Diuina essentia.

76. Obijcies 1. Potest species accidentalis representare obiectum substantiale: ergo & species finita obiectum infinitum. Secundò de facto videtur Deus à beatis, ut est in se ipso obiectum infinitum: ergo non implicat, videri obiectum infinitum actu finito. Tertiò potest intellectus finitus videre Deum infinitum: ergo poterit species finita representare Deum infinitum.

77. Resp. Ad primum nego consequentiam: ratio discriminis est, quia potest dari accidens, quod sit adæquata proprietas substantiæ finitæ: non potest autem dari accidens, quod sit adæquata proprietas substantiæ infinitæ, atque aded dari potest accidens, quod representet adæquatè substantiam finitam, non potest autem dari accidens, quod adæquatè representet substantiam infinitam. Cuius ratio est, quia licet, ad hoc ut species representet substantiam, non sit necesse, ut sit ipsa substantia, ut patet in specie angelica representante substantiam, est tamen necesse, ut sit tantæ perfectionis in esse accidentali, quantæ est substantia representata in esse substantiali. Et hoc ided, quia species per suum esse accidentale debet exprimere totum esse substantiale obiecti: unde quanto crescit esse substantiale obiecti, tanto crescere debet esse accidentale speciei; quia verò species creata nequit crescere infinite in esse accidentali, ut exprimere possit infinitum esse substantiale Dei; potest autem crescere finite ut exprimere possit esse substantiale creature; poterit dari species accidentalis, adæquatè representans substantiam creatam, nequit autem dari species accidentalis, adæquatè representans substantiam incretam.

78. Ad secundum. Concedo, de facto Deum videri à beatis, ut est in se obiectum infinitum, nego tamen videri in aliqua specie aut verbo creato, sed in se ipso immediate: non implicat autem, videri obiectum infinitum actu finito, qui tantum sit ratio videndi: implicat verò, videri obiectum infinitum actu finito, qui sit ratio in qua videatur obiectum. Nam in primo casu infinitas se tenet tantum ex parte obiecti; in secundo verò etiam ex parte actus: & quia solum actus creatus infinitus implicat, non autem Deus obiectum infinitum, ided non implicat, Deum videri actu finito, qui tantum sit ratio videndi; implicat autem videri actu finito, qui simul sit ratio, in qua ipsum videndi.

79. AD TERTIUM. Nego consequentiam, nam obiectum est extrinsecum intellectui, est enim extrinsecus tantum terminus illius; speciei vero est intrinsecum, saltem secundum esse intentionale, quia debet in illa repræsentatiue contineri: ex infinitate autem termini extrinseci nulla colligitur infinitas in potentia: sicut colligitur ex infinitate obiecti intrinseci infinitas intentionalis in actu.

80. Ex dictis inferitur, nec dari posse speciem expressam exprimentem aliquod attributum Diuinum, ut in se est. Contra quod sentire videntur Heruasus tract. de verbo quæst. 3. art. 4. & Capreol. in 1. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad oblatum. Sed ij auctores solum loquuntur de specie, quam beati de attributis formare possunt cognitione abstractiua extra verbum. Fundamentum corollarij est, quia quodlibet attributum Diuinum est in suo genere infinitum; ergo nequit per speciem finitam, ut in se est, adæquatè repræsentari. Antecedens patet, quia quodlibet attributum Diuinum caret termino: sapientia enim in ratione sapientiæ est illimitata, quemadmodum bonitas in ratione bonitatis, potentia in ratione potentiae, & reliqua attributa. Consequentia constat ex dictis, quia infinitum nequit per speciem finitam adæquatè exprimi ac repræsentari.

81. DICO TERTIO: Beati vident Deum visione creata, quæ est sola vitalis tendentia, & intentionalis vno intellectus creati cum Deo proximè & immediatè intelligibili. Quæ dici potest similitudo *Qua*, & verbum largo modo, quatenus vnit potentiam intelligibiliter cum Deo, & producit ab intellectu beati medio lumine gloriæ, quæ est aliqua similitudo Dei, ut infra constabit. Est Paludani in 4. dist. 49. q. 1. art. 2. in fine, & omnium, qui nobiscum negant in patria produci verbum à beatis.

82. Fundamentum est, quia hic modus possibilis est, imò ab ipsis aduersariis, qui hoc pacto speciem expressam explicant, communiter admissus: in nostra autem sententia deficit à natura speciei expressæ, & verbi mentalis propriè dicti, quia non exprimit intentionaliter obiectum, ut in eo proximè, & immediatè cerni possit. Vnde, si per impossibile Deus, vel non esset præsens intellectui beatorum, vel non existens, beati Deum non viderent per huiusmodi vitalem tendentiam: hoc autem est contra naturam speciei expressæ, quæ obiectum absens, & non existens potentè repræsentat, ut præsens atque existens, ut aduersarij etiam admittunt, sed me iudice, non coherentè ad sua principia: quia, si species expressa non debet per ipsos obiectum in se ipsa exprimere, sed solum potentiam ducere ad illud, in se ipso videndum, non existente obiecto, non poterit intellectus, vel solius speciei illud intueri, quia species, ut ab ipsis explicatur, non aliter facit obiectum videre, nisi, quia intellectum vitaliter ducit ad illud in se ipso videndum: igitur si in se ipso non existit, impossibile est, ut possit videri;

quia non videtur, nisi, quod est aut in se aut in alio: quando igitur obiectum neque existit in se, neque in sua specie, nequit simpliciter videri. Eò quod non esset terminus, qui terminare posset actum visionis, sine quo implicat visio, quæ essentialiter est alicuius obiecti visio.

83. Ad fundamentum primæ sententiæ, distinguendum est antecedens, de similitudine *Qua*, vel in *Qua*; negandum de in *Qua*, cõcedendum de *Qua*. Et de hac intelliguntur Scripturæ, & Patres, cum docent, beatos vident Deum formare verbum, & similitudinem Dei. Ceterum rectè Patres ex verbo creato probant increatum, non quidem in ratione causæ finalis, sed formalis: etenim finalis causa producendi verbum increatum, non est, ut suppleat absentiam obiecti, sed ut natura Diuina subsistat in tribus suppositis, quia, ut sæpè testatur Augustinus, verbum Diuinum non producit ex necessitate, aut indigentia; cum eodem modo æternus Pater suam naturam, & reliqua omnia intelligeret per actum intelligendi absolutum, communem reliquis Diuinis personis, atque illam intelligit per verbum, & in verbo; sed ex fecunditate naturæ, quæ essentialiter postulat esse in tribus personis: quarum, quia secunda vi sue processionis debet esse filius intellectualis; & filius intellectualis esse non possit, nisi in se ipso intelligibiliter exprimat adæquatè naturam ipsam Parentis, & omnia, quæ sunt in memoria fecunda ipsius, idèò necessariò procedit ut Verbum, in quo hæc omnia perfectissimè relucet. Quare non est in Deo necessarium Verbum, ut in eo Pater intelligat se ipsum & omnia, cum independentè ab illo intelligat omnia in sua specie expressa, imò neque respectu sui necessaria esset Deo species expressa, quia cum sit sibi intimè præsens, posset se ipsum cognoscere, absque specie expressa, quæ tantum substitui solet loco obiecti absentis, sed solum ponitur ad maiorem perfectionem Diuinæ cognitionis, quæ non tantum est ratio *Qua*, sed etiam in *Qua* cognoscitur Diuina essentia: vitæque enim perfectionem includit increata cognitio respectu obiecti primarij. At verò causa finalis producendi verbum creatum est, ut suppleat obiecti absentiam, quæ nec supplenda est in obiecto beatifico, nec suppleri potest, in ordine ad intellectum creatum, ob rationem suprâ assignatam. Ceterum in ratione causæ formalis rectè probatur Verbum increatum ex creato. Nam sicut creatum producit ab intelligente, in eoque tanquam in propria imagine cernitur obiectum: ita increatum producit à Patre intelligente, in eoque tanquam in propria & naturali imagine cernitur ipsa natura Patris, quam verbum Diuinum perfectissimè in se ipso exprimit.

Heruasus.
Capreolus.

Explicatur
Scriptura
& Patres.

August.

Paludanus.